

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Кафедра лісового господарства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

_____ Адаменко С.А.)

« _____ » _____ 2022_р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

Освітній ступінь:-----бакалавр-----

Галузь знань:-----20 «Аграрні науки та продовольство»-----

Спеціальність:-----«Лісове господарство»-----

Освітня програма:-----«Лісове господарство»-----

Факультет:-----лісового і садово-паркового господарства»---

Умань – 2022 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Природно-заповідна справа» для здобувачів вищої освіти спеціальності 205 «Лісове господарство», освітньої програми «Лісове господарство» Уманський НУС, 2022 року – 14 с.

Розробники: Мамчур Валентина Василівна, кандидат с.-г. наук, ст.викладач кафедри лісового господарства-----

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри лісового господарства

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри лісового господарства (Шлапак В. П.)
(підпис) (прізвище

та ініціали)

«29» серпня 2022 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету лісового і садово-паркового господарства

Протокол від «01» вересня 2022 року № 1

«01» вересня 2022 року Голова (Шемякін М. В.)
(підпис) (прізвище

та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: – ECTS – 2	Галузь знань 20 «Аграрні науки та продовольство»	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціальність 205 «Лісове господарство»	Рік підготовки:	
		4-й	4-й
Змістових модулів – 3		Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3	Освітній рівень «Бакалавр» Освітня програма: «Лісове господарство»	28 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		34 год.	76
		Навчальна практика	
		– год.	
		Індивідуальні завдання (РГР):	
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: – дисципліна «Заповідна справа» вивчається з метою надання слухачам базових знань з науково-теоретичних засад заповідної справи та особливостей організації заповідної справи в Україні у порівнянні з міжнародними підходами та нормами. При вивченні матеріалу дисципліни слухачі повинні отримати знання, пов'язані з організацією, функціонуванням, охороною природно-заповідних територій та об'єктів, особливостями проведення наукових досліджень у межах ПЗФ, основними принципами концепції створення Всеєвропейської і національної екологічної мережі, збереженням біотичного та ландшафтного різноманіття, стратегією і перспективою розвитку заповідної справи, структурою та класифікацією природоохоронних територій світу та формами міжнародного співробітництва в галузі організації, збереження та використання природоохоронних територій.

Завданням навчальної дисципліни є забезпечення отримання студентами теоретичних знань та практичних навичок, в результаті опанування яких студенти повинні

Знати:

- роль заповідних територій та об'єктів в житті біосфери та суспільства, цінності заповідної природи;
- категорії природно-заповідного фонду України; класифікацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду України;
- стан заповідної справи в Україні; режим охорони та збереження природно-заповідних територій та об'єктів, їх функції; природоохоронне значення червоної книги та списків;
- призначення та складові екологічної мережі; роль та значення червоних книг та списків; поняття Зеленої книги України;
- кількісні та якісні показники природно-заповідного фонду України та Черкаської області.

Вміти:

- обґрунтувати створення того чи іншого заповідного об'єкту на означеній території;
- визначити ступінь заповідання та робити висновок про його доцільність;
- характеризувати будь-який заповідний об'єкт згідно класифікації природно-заповідного фонду за статусом заповідання;
- давати загальну характеристику заповідного об'єкту за означеним планом; аналізувати просторове розміщення заповідних об'єктів на визначеній території.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів

лісівничої науки і характеризується комплексністю та відповідністю природних зональних умов.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти: «Природно заповідна справа» є основною дисципліною, яка вивчається бакалаврами на четвертому курсі. Дисципліні передують вивчення таких предметів, як «Основи ведення лісового господарства», «Лісознавство», «Лісівництво».

Загальні компетентності. Знання і розуміння предметної області та розуміння професії.

Фахові компетентності. Здатність застосовувати знання, уміння лісівничої науки й практичний досвід ведення лісового господарства. Екологічні мислення і свідомість, ставлення до природи як унікальної цінності, що забезпечує умови проживання людства, особиста відповідальність за стан довкілля на місцевому регіональному, національному і глобальному рівнях.

Програмні результати навчання. Забезпечення та отримання студентами теоретичних знань та практичних навичок дати студентам основи знань із природно-заповідної справи, включаючи її наукові, правові, організаційні, управлінські та інші основи. Формування у майбутніх фахівців базових знань із заповідної справи та вивчення особливостей природно-заповідних територій з метою розробки режимів їх охорони та раціонального використання, формування системи знань про основні закономірності взаємодії людини і природи; розробки заходів щодо зменшення дії антропогенних факторів на природно-заповідні об'єкти.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи природно-заповідної справи

Тема лекційного заняття 1. Сутність природно-заповідної справи. Розкриваються такі питання: Мета, об'єкти, предмет, основні завдання, основоположні поняття. Структура галузі.

Тема лекційного заняття 2. Історія природно-заповідної справи. Розкриваються такі питання: Етапи історії природно-заповідної справи. Роль влади, вчених та громад в історії природно-заповідної справи.

History of the nature reserve case. The following questions are revealed: Stages of the history of the nature reserve business. The role of the authorities, scientists and communities in the history of the nature reserve business.

Тема лекційного заняття 3. Заповідна спадщина природи. Розкриваються такі питання: Природно-заповідний фонд – національне надбання. Які природні об'єкти можуть бути національним надбанням?

Тема лекційного заняття 4. Ідеології й теорії природно-заповідної справи. Розкриваються такі питання: Ідеології природно-заповідної справи. Теорії природно-заповідної справи. Основні сподвижники розвитку природно-заповідної справи

Тема лекційного заняття 5. Класифікації природоохоронних територій. Розкриваються такі питання: Поняття про категорії природоохоронних територій. Функціональна класифікація заповідних об'єктів. Міжнародні класифікації природоохоронних територій.

Тема лекційного заняття 6. Класифікації природоохоронних територій. Розкриваються такі питання: Природні території особливої охорони: класифікаційна схема. Класифікація природно-заповідного фонду України. Характеристика категорій природно-заповідного фонду.

Змістовий модуль 2. Прикладні основи природно-заповідної справи

Тема лекційного заняття 7. Система формування природно-заповідного фонду як основи екомережі. Розкриваються такі питання: Основні засоби збереження біорізноманіття. Резервування природних територій. Створення природно-заповідних територій.

Тема лекційного заняття 8. Географічні основи формування мережі природно-заповідних територій Розкриваються такі питання: Поняття про систему природно-заповідних територій. Геосозологічні основи, структурний аналіз та вимоги до системи природно-заповідних територій. Геосозологічні основи та репрезентативність мережі природно-заповідних територій: принципи і підходи. Географічні основи формування мережі природно-заповідних територій: правове поле, ландшафтні, біогеографічні, фізико-

географічні засади. Лісознавчі основи формування мережі природно-заповідних територій. Особливо цінні лісові природні комплекси.

Тема лекційного заняття 9. *Формування мережі територій і об'єктів природно-заповідного фонду України* Розкриваються такі питання: Формування мережі територій і об'єктів природно-заповідного фонду України. Загальнодержавна мережа природно-заповідних територій: сучасна і перспективна. Мережа штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду.

Тема лекційного заняття 10. *Мережа заповідних територій світової природної спадщини.* Розкриваються такі питання: Мережа транскордонних природно-заповідних територій: специфіка та історія, формування в Україні. Мережа заповідних територій світової природної спадщини. Формування екомережі: правове поле та елементи екомережі. Ресурси Всеєвропейської екомережі: смарагдова мережа, мережа об'єктів „NATURA 2000”, мережа об'єктів Рамсарської конвенції, мережі біосферних резерватів, біогенетичних резерватів, європейських природних середовищ існування, об'єктів всесвітньої спадщини, біотопів CORINE, європейських охоронних ландшафтів. Ресурси Національної екомережі України. Ресурси регіональних екомереж.

Змістовний модуль 3 Структурно-функціональна організація природно-заповідного фонду

Тема лекційного заняття 11. Управління і економічне забезпечення організації й функціонування природно-заповідного фонду України.

Розкриваються такі питання: Поліфункціональне значення природоохоронних територій. Поняття про територіальну організацію природно-заповідного фонду. Проектування природно-заповідних територій після їх створення: правове поле. Структура проектів організації. Як вдосконалити типовий проект організації національного природного парку?

Тема лекційного заняття 12. *Характеристика функціональних зон.* Розкриваються такі питання: Сутність та об'єкти функціонального зонування. Загальні підходи до функціонального зонування біосферних і природних заповідників, національних природних і регіональних ландшафтних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, зоологічних парків. Характеристика функціональних зон.

Тема лекційного заняття 13. Основні положення державного кадастру об'єктів природно-заповідного фонду (наукові засади, призначення кадастру, зміст і порядок ведення).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.		л.	п.	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Наукові засади заповідної справи. Категорії природоохоронних територій												
Тема 1.1. Сутність природно-заповідної справи	18	2	2			4	—	—	—	—	—	10
Тема 1.2. Історія природно-заповідної справи History of the nature reserve case. The following questions are revealed: Stages of the history of the nature reserve business. The role of the authorities, scientists and communities in the history of the nature reserve business.	20	2	2			6	—	—	—	—	—	10
Тема 1.3 Заповідна спадщина природи	24	2	2			6		2	2			10
Тема 1.4. Ідеології й теорії природно-заповідної справи	10	2	2			6						
Тема 1.5 Класифікації природоохоронних територій	16	2	2			2						10
Тема 1.6 Класифікації природоохоронних територій	6	2	2			2						
Разом за змістовим модулем 1	94	10	10			22	—	2	2	—	—	30
Змістовий модуль 2. Прикладні основи природно-заповідної справи												
Тема 2.1. Система формування природно-заповідного фонду як основи екомережі.	12	2	2			2	—		—	—	—	6
Тема 2.2. Географічні основи формування мережі природно-заповідних територій	12	2	2			2	—	—	—	—	—	6

Тема 2.3. Формування мережі територій і об'єктів природно-заповідного фонду України	16	2	2			2	—	2	2	—	—	6
Тема 2.4. Мережа заповідних територій світової природної спадщини.	12	2	2			2						6
Разом за змістовим модулем 2	52	8	4			8		2	2			24
Змістовний модуль 3 Структурно-функціональна організація природно-заповідного фонду												
Тема 3.1 Управління і економічне забезпечення організації й функціонування природно-заповідного фонду України.	6											6
Тема 3.2 Характеристика функціональних зон.	10							2				8
Тема 3.3 Основні положення державного кадастру об'єктів природно-заповідного фонду (наукові засади, призначення кадастру, зміст і порядок ведення).	8											8
Разом за змістовим модулем 3	24											
Усього годин	90	28	28			34		6	4			76

5. Теми семінарських занять

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Загальна характеристика природно-заповідного фонду адміністративного або природного району General characteristics of the nature reserve fund of the administrative or natural district	3	4
2.	Розрахунок загальних показників оцінки природно-заповідного фонду	2	2
3.	Розрахунок спеціалізованих показників природно-заповідного фонду. Оцінка ботанічної та фауністичної значущості природно-заповідних територій	2	
4.	Визначення ресурсної цінності природно-заповідного фонду	2	
5.	Визначення естетичної цінності ландшафтів з метою їх заповідання	4	
6.	Позначення природно-заповідних територій та об'єктів за допомогою знаків та аншлагів. Розрахунок та проектування охоронних зон природно-заповідних територій та об'єктів	4	2
7.	Обчислення шкоди від порушення режиму охорони природно-заповідного фонду	4	
Всього		28	6

7. Теми лабораторних занять

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Перші заповідні об'єкти на території сучасної України. Міжнародні договори в збереженні ландшафтного і біологічного різноманіття	4	10
1.	Форми власності на природно-заповідних територіях та об'єктах. Основні засоби збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Громадський контроль за станом природно-заповідного фонду.	10	10
2.	Категорії МСОП, їх задачі управління та критерії відбору таких територій.	10	10
3.	Управління природно-заповідними територіями України. Організаційна структура державних органів та установ у сфері управління природно-заповідним фондом України. Державна служба заповідної справи. Економічне забезпечення та функціонування ПЗФ. Міжнародне співробітництво в галузі заповідної справи.	4	10
4.	Особливості природних заповідників України. Біосферні резервати. Міжнародна мережа біосферних резерватів.	4	6
5.	Особливості національних природних парків України	4	10
6.	Регіональні ландшафтні парки. Заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища	4	10
7.	Природно-заповідні об'єкти колекційно-паркового типу	4	20
Всього		34	76

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни "Природно-заповідна справа" передбачено такі методи навчання: словесні, наочні та практичні.

Програма побудована за модульним принципом, де кожний модуль є логічною завершеною частиною курсу. У процесі викладання курсу застосовуються наступні методи навчання: лекції, на яких студент засвоює елементи теоретичної основи дисципліни; практичні заняття, на яких студент отримує практичні навички у розв'язанні питань наукового спрямування; ділові ігри, круглі столи та семінарські заняття, де студенти обговорюють та набувають здібностей дискутувати щодо питань заповідної справи, категорій

природно-заповідних територій та об'єктів, їх особливостей, створення та резервування таких ПЗТ, функціонального їх зонування, організації та управління, а також ведуть розрахунки загальних та спеціалізованих показників оцінки природно-заповідного фонду, розраховують та проектують охоронні зони природно-заповідних територій та об'єктів, обчислюють шкоду від порушення режиму охорони природно-заповідного фонду.

Наочні методи передбачають показ студентам презентацій, документів та таблиць для кращого засвоєння матеріалу.

11. Методи контролю

Система оцінювання студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачає аудиторні заняття (лекційні та практичні) та виконання самостійної роботи.

Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Поточний контроль здійснюється впродовж семестру під час проведення практичних занять та виконання самостійних завдань. Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Оцінювання знань студента під час практичних занять проводиться за накопичувальною системою у формі оцінювання за такими критеріями: розуміння, ступінь засвоєння теоретичних та практичних засобів рішення проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; оптимальний вибір технології для вирішення поставленого завдання; логіка, структура, стиль викладання матеріалу у звітах до лабораторних занять, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання поза аудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних видах занять.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. Підсумкова оцінка охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Оцінка з навчальної дисципліни розраховується за накопичувальною системою. Максимальний бал поточного контролю за семестр складає 70, підсумкового - 30.

Поточний контроль, залік

12. Розподіл балів при кредитно-трансферній системі оцінювання знань з навчальної дисципліни

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2			Змістовий модуль №3				
T1	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, РГР, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій, методичні розробки до проведення практичних занять, навчальні посібники, нормативні документи, ілюстративні матеріали.

1. Бурда Р.І., Андрієнко Т.Л., Клименко О.М., Борисик Б.В. Заповідна справа.

Програма навчальної дисципліни для підготовки фахівців в аграрних вищих навчальних закладах II-IV рівнів акредитації з напрямку 0708 «Екологія» (спеціальність 6.070800 «Екологія та охорона навколишнього природного середовища». – Київ: Аграрна освіта, 2003. – 9 с.

2. Попович С.Ю., Корінько О.М. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Природно-заповідна справа» студентами денної форми навчання за напрямом 1304 – «Лісове і садово-паркове господарство». – К.: Видавничий центр НАУ, 2005. – 27 с.

3. Попович С.Ю., Корінько О.М. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Природно-заповідна справа» студентами заочної форми навчання за напрямом 1304 – «Лісове і садово-паркове господарство». – К.: Видавничий центр НАУ, 2005. – 25 с.

14. Рекомендована література

Базова

1. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навч. посіб. – Рівне: РДТУ, 2000. – 239 с.
2. Заповідна справа в Україні: Навч. посіб. / За ред.. М.Д.Гродзинського, М.П.Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с.
3. Заповідна справа / ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., СОЛОДКИЙ В.Д., МАСІКЕВИЧ Ю.Г. та ін. – Харків: НТУ «ХП». – 2002. – 240 с.
4. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідникове видання. – Ужгород: підприємство «Ліра», 2002. – 312 с.
5. Основи заповідної справи. – К.: Видавн.-поліграф. центр «Київський університет», 2002. – 128 с.
6. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. Навчальний посібник. – К.: Арістей, 2007. – 480 с.
7. СОЛОДКИЙ В.Д., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., МАСІКЕВИЧ Ю.Г., Білокін М.В., Гринь С.О., Шапорєв В.П., Моїсеєв В.Ф. Заповідна справа: Підручник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 288 с.
8. Фурдичко О.І., Сівак В.К., СОЛОДКИЙ В.Д. Заповідна справа в Україні: Підручник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 336 с.

Допоміжна:

1. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони: Навч. посіб.– Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 56 с.– 160 с.
2. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., МАСІКЕВИЧ Ю.Г., СОЛОДКИЙ В.Д та ін. Управління природоохоронною діяльністю. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – 304 с

15. Інформаційні ресурси

1. Кабінет Міністрів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.libr.rv.ua/>
5. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cbs.rv.ua/>
6. Цифровий репозиторій ХНУГХ ім. А.Н. Бекетова / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/>
7. Цифровий репозиторій Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/568>
8. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>
http://nuwm.edu.ua/MySQL/page_lib.php

16. Зміни у робочій програмі на 2022-2023 рр.

Уточнено розподіл балів, що може отримати студент під час поточного контролю, перевірки знань і вмінь, використовувати сучасні технології. Знати витoki лісівництва, етапи розвитку лісової справи в нашій країні та за кордоном, знати місце гуманітарних та соціальних, загальнонаукових, інженерних, біологічних та спеціальних дисциплін в підготовці бакалавра з лісового господарства